

УДК 94(477):355.09(092)

DOI: 10.24919/2312-2595.2/44.184681

Лідія ЛАЗУРКО

кандидат історичних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 24, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9748-9249>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/D-4089-2019>

Бібліографічний опис статті: Лазурко, Л. (2019). Конструювання «української» легенди у біографії Вільгельма фон Габсбурга. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 2/44, 289–304. doi: 10.24919/2312-2595.2/44.184681.

КОНСТРУЮВАННЯ «УКРАЇНСЬКОЇ» ЛЕГЕНДИ У БІОГРАФІЇ ВІЛЬГЕЛЬМА ФОН ГАБСБУРГА

Анотація. *Мета дослідження* – показати на підставі джерел особового походження та історіографічних матеріалів, що відклалися протягом ХХ ст., як конструювався історіографічний образ Вільгельма фон Габсбурга, відомого як полковник Василь Вишиваний. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових та спеціально-історичних методів. Дотримано принципи історизму, об'єктивності та ціннісного підходу до досліджуваних явищ. Коректність вивчення джерельної бази забезпечена застосуванням евристичного методу. Використання історико-генетичного, історико-типологічного та історико-системного методів дало змогу достовірно відтворити та прослідкувати розгортання наукових дискусій та отримати коректні висновки. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше в історіографії досліджено як розгорталася і «легендаризувалася» історія австрійського ерцгерцога, який вирішив змінити власну національну ідентичність і обрав собі для цього образ борця за волю України. **Висновки.** Історія життя австрійського ерцгерцога Вільгельма фон Габсбурга-Лотрінгена в останні роки збагатилася цілою низкою ґрунтовних досліджень. Основним питанням цих досліджень стало питання вибору ним

української національної ідентичності. Саме з цього розпочалося конструювання у історіографії української легенди Василя Вишиваного, в основу якої лягла його автобіографія. З'ясовано, як у міру накопичення джерельного та наукового матеріалу еволюціонували питання про бачення героєм себе: від з'ясування обставин зміни національної самоідентифікації до вивчення мотивів цього кроку. Також окреслено зміни у трактуванні цього питання з виведенням у культуролого-філософське дослідницьке поле проблеми вивчення стратегій конструювання ідентичності.

Ключові слова: історіографічний образ; Вільгельм фон Габсбург; Василь Вишиваний; національна ідентифікація.

Lidiya LAZURKO

Candidate of Historical Science, Associate Professor, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9748-9249>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/D-4089-2019>

To cite this article: Lazurko, L. (2019). Konstruiuvannia «ukrainskoï» lehendy u biohrafii Vilhelma fon Habsburga [The construction of the «Ukrainian» legend in the biography of Wilhelm von Habsburg]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 2/44, 289–304. doi: 10.24919/2312-2595.2/44.184681 [in Ukrainian].

THE CONSTRUCTION OF THE «UKRAINIAN» LEGEND IN THE BIOGRAPHY OF WILHELM VON HABSBURG

Summary. *The purpose of the research – is to demonstrate how the historiographic image of Wilhelm von Habsburg, known as Colonel Vasyly Vyshyvanyi, was constructed on the basis of sources of personal origin and historiographic materials that were deposited during the XX century. The methodology of the research is based on the general scientific and special historical methods application. The principles of historicism, the objectivity and the value approach concerning the studied phenomena have been observed. The study source base has been covered and ensured by the heuristic method application.*

*The use of the historical-genetic, historical-typological and historical-systemic methods has made it possible to reproduce and follow precisely the scientific discussions unfolding and to obtain the correct conclusions. **The scientific novelty** is that for the time in historiography shown as the as the story of the Austrian archduke, who decided to change his national identity and chose for himself the image of a fighter for the will of Ukraine, unfolded and mythologized. **Conclusions.** The history of the life of the Austrian Archduke Wilhelm von Habsburg-Lötringen has in recent years been enriched by a number of thorough studies. The main issue of this research was the question of choosing a Ukrainian national identity. This is where the construction of the Ukrainian legend Vasyl Vyshyvanyi in the historiography began, based on his own autobiography. As the accumulation of source and scientific material, the question of the vision of the hero evolved: from explaining the circumstances of change of national self-identification to exploring the motives of this step. Changes in the interpretation of this issue were also outlined and brought to the cultural and philosophical research field.*

Keywords: *historiographic image; Wilhelm von Habsburg; Vasyl Vyshyvanyi; national identification.*

Будь собою. Всі інші ролі уже зайняті.
Оскар Уайльд

Постановка проблеми. Право історії на суб'єктивність, що утвердилося в науці про минуле в другій пол. ХХ ст., відкрило для неї нові можливості і перспективи розвитку. Зокрема в історичній науці з'явилося поняття «образ», яке до того часу розроблялося у царині філології та філософії. Це оживило сцієнтизовану історію уявленнями, наповнивши її сформованими образами-подіями, образами-особистостями, образами-символами й історіографічними образами. Останні, як зауважує український дослідник С. Посохов: «формують різні версії минулого, що трапляються в науковій літературі, це образи минулого, тісно пов'язані з колективними уявленнями певної епохи, з нормами науковості, особливостями особистості автора і, навіть, його швидкоплинними переживаннями. Все це призводить до розуміння того, що ці тексти, в тому числі наукові, насичені безконечною кількістю образів» (Посохов, 2013).

Аналіз джерел та останніх досліджень. Історіографія питання вміщує дві складові. Перша – це, звісно, література, присвячена питанню трактування історії як феномену культури, історичного джерела як пам'ятки культури, що уможливорює представляти минуле в образах (конструктах) пам'яті про події (Рікєр, 2004; Рєпина, 2004; Хальбвакс, 2005; Болдырь & Чернов, 1996; Леонтьєва, 2011; Леонтьєва & Рєпина, 2015; Рєпина, 2017). Друга складова історіографії питання охоплює дослідження, присвячені вивченню особистості Вільгельма фон Габсбурга-Лотрінгена («Мемуари Вільгельма Габсбурга», 2002; Стрельська, 2002; Снайдер, 2011; Білик, 2013).

Зазначимо також, що це дослідження потребує розмежування близьких, але далеко не тотожних понять «історичний» та «історіографічний» образи. Суб'єктивні за своєю природою, обидва ці поняття безпосередньо пов'язані з поняттям «історична свідомість». Проте вони мають суттєві відмінності. Услід за С. Посоховим ми розглядаємо історичний образ як «продукт» історичної пам'яті, що формується у сучасників і трансформується в свідомості наступних поколінь, а історіографічний образ – як результат застосування методів історичної критики до певного історичного образу (Посохов, 2013).

Мета дослідження: огляд процесу конструювання історіографічного образу ерцгерцога Вільгельма фон Габсбурга (учасника українського визвольного руху, відомого як Василь Вишиваний), який відклався у історичній науці ХХ–ХХІ ст. Основним джерельним матеріалом нам слугуватимуть праці, присвячені життю та діяльності героя (включно з автобіографічними матеріалами), як прижиттєві, так і створені після його смерті.

Виклад основного матеріалу. Початки «української легенди» в біографії Вільгельма фон Габсбурга, а, відтак, і перші штрихи до конструювання образу героя трапляються у його життєписі, написаному протягом 1918–1919 рр. (Стрельська, 2002). Щоправда, відома широкому загалу в Україні вона стала допіру у 90-ті рр. ХХ ст. У 1992 р. у журналі «Україна» були опубліковані спогади Романа Новосада, що студіював у Віденській музичній академії в 40-х рр. ХХ ст. і спілкувався з Вільгельмом. Р. Новосад потрапив під арешт тоді, що і Габсбург за звинуваченнями у тій самій спра-

ві. Саме у журналі «Україна» Р. Новосад опублікував і фрагменти його біографії. Щоправда, якщо в Україні довший час Вільгельм фон Габсбург був невідомий, то у середовищі української діаспори його ім'я фігурувало у численних спогадах про визвольні змагання.

У автобіографії Вільгельм фон Габсбург згадує про перше знайомство з Україною, що розпочалося у юнацькому віці і було пов'язане з переселенням родини з Італії до Західної Галичини. Саме там юний принц уперше почув про українців, яких поляки називали «русіни» та представляли їх такими собі зарізяками і розбійниками. Вочевидь, це сколихувало фантазію Вільгельма, дитинство якого було пов'язане з батьковою морською військовою службою, і, ймовірно, сповнене «піратською романтикою». Як писав сам Вільгельм: «Я міг тоді мати коло 14 літ і свято вірив, що українці, які так недалеко від Живця живуть, це дійсно розбишацьке плем'я. Це мене дуже цікавило і притягало мою увагу. В кімнаті, де ми училися, висіла на стіні велика карта Галичини і мою увагу все звертала місцевість Жаб'є в Східній Галичині між горами. Я представляв собі, що це мусить бути осередок українського розбишацького племені. І твердо постановив я собі вже тоді поїхати там і придивитися до того страшного племені» («Мемуари Вільгельма Габсбурга», 2002, с. 143). А вже через три роки він здійснив таємну подорож у вагоні другого класу за маршрутом Львів – Станіславів, щоби зупинитися у Ворохті і оселитися в горах. «Я ходив по горах. Їздив кінно і возами, – згадував згодом Вільгельм, – був в Жаб'ю, скрізь шукаючи українських розбишаків. Але надармо. Це мене розчарувало. В душі виринула у мене велика нехоть до моїх інформаторів, яким я так довго вірив. Від тоді я зовсім змінився і до Живця вернув іншим, як виїхав» («Мемуари Вільгельма Габсбурга», 2002, с. 143).

Більш детально цю подію описує сотник Гірняк, один з перших біографів Вільгельма: «Шурин, князь Чарториський... назвав в розмові гуцулів диким плем'ям, як усі українці... Молодого Вільгельма зацікавила така екзотика в державі Габсбургів і він хотів «живими очима» подивитися на цих дикунів» (Гірняк,

1956, с. 7). Гірняк згадує, що Вільгельма на ціле життя зачарувала гуцульщина з її мальовничим одягом і мелодійними піснями, в яких відчувалася туга за красою і сонцем.

Між рядками автобіографії перед нами постає юнак з романтичними уявленнями, світогляд якого також формувався під впливом творів класичної італійської літератури: Метастаціо, Данте, Петрарки і Боккаччо. Вельми вразливий, зі загостреним відчуттям справедливості та чітким баченням себе як чужого у стосунку до стану, до якого належав, Вільгельм фон Габсбург «солідаризувався» з українцями і у життєписі писав: «Одначе народ і його біду я знав, бо найстарша моя сестра, яка любила ходити до хорих і т. і., брала мене звичайно з собою. Це так впливало на мене, що я перед часом поважнів, бо був пригноблений тим, що бачив» (Гірняк, 1956, с. 144).

Наступним кроком української «ініціативи» Вільгельма стала його військова служба в часи Першої світової війни – був сотником 13-го полку уланів, під началом якого служили українські хлопці із Золочівщини. Вільгельм у автобіографії детально розповідав про свою військову службу. У боях викристалізувалося його захоплення українцями, при характеристиці військових якостей яких він не шкодував епітетів: «найкращі», «першорядні», «золоті жовніри», що мали єдину ваду – «надмірну добродушність» (Гірняк, 1956, с. 146–147). Саме у війську, спілкуючись з галицькими солдатами, вслухаючись в українські пісні, він почав ознайомлюватися з творами українських авторів і вивчати українську мову.

Саме тут він придбав і своє знамените псевдо – Василь Вишиваний. Зжився з українськими вояками і, як пише Гірняк: «... вони готові були за нього «в огонь скочити». Один із них привіз йому з відпустки вишивану сорочку, яку Вільгельм часто носив. Вона й придбала йому українське ім'я» (Гірняк, 1956, с. 8). Я. Дашкевич пише, що ерцгерцог Вільгельм у вишиваній сорочці під австрійським мундиром навіть зустрічав у Львові на вокзалі митрополита А. Шептицького після його повернення з російського полону (Дашкевич, 2007, с. 512).

Ще одним «витком» української легенди Вільгельма стала участь в українському русі на завершальному етапі Першої сві-

тової війни. Так, з нарису активного учасника стрілецького руху Осипа Думіна (Антіна Крезуба) про історію УСС, ерцгерцог Вільгельм фон Габсбург постає кандидатом в гетьмани України, який руками «віденського двору та уніатів» готується змістити Павла Скоропадського. О. Думін писав: «Австрійські верховоди мали в тому приділі свій план, з допомогою УСС з'єднати собі симпатії українського населення і як що до чого, провести архикнязя Вільгельма на український королівський престол» (Думін, 1936, с. 255). Саме ці рядки, без жодного іншого підтвердження, згодом ляжуть в основу обвинувачення радянських слідчих у підготовці Вільгельма фон Габсбурга до захоплення влади в Україні.

Інший учасник цих подій, соратник Вільгельма фон Габсбурга Н. Гірняк у своїй книзі писав, що коли у першій половині травня 1918 р. в Одесі в середовищі соціалістів з'явилася ідея повалення Скоропадського та передачі влади Вільгельму, той відповів: «Ви знаєте, панове, що я щиро полюбив український народ і сам почуваюся українцем. Але я ніколи не думав про якусь кар'єру в Україні. Одначе, коли буде воля цілого українського народу, щоб я станув на чолі його держави, я не відкажуся від цього» (Гірняк, 1956, с. 22). Відтак Н. Гірняк стверджує, що «ані УСС, ані яка-небудь політична група галичан ніколи не висувала кандидатури В. Габсбурга, але робили це наддніпрянські політичні й військові кола» (Гірняк, 1956, с. 10). Основним лейтмотивом розповіді Н. Гірняка про перебування Вільгельма фон Габсбурга на Великій Україні була думка про те, що його особу дуже прихильно сприймало місцеве населення. Показовим у цьому є епізод зі спогадів генерала В. Петріва про похід дивізії Натієва на Крим. Він розповідав, як біля Хортиці українці вітали В. Вишиваного: «На зустріч наддніпрянського вояцтва з УСС з'їхалися тисячі народу... Дивізія саме тоді верталася з кримського походу і везла з собою золоту царську карету... посадивши в неї Вишиваного...: карета, запряжена шестірнею, гналася Великим Лугом серед веселих окликів вояцтва й зібраного народу Летіли вгору шапки козацькі, шуміло море голов і не втихало радісне «Слава»! (Гірняк, 1956, с. 27).

Нариси до життєпису Вільгельма фон Габсбурга та діяльності Українських січових стрільців у контексті історії українського монархізму опрацьовував Я. Дашкевич. На його думку, «по-

ява ерцгерцога Вільгельма-Франца Габсбурга-Лотрінгена і його трансформація у Василя Вишиваного стає зрозумілою і закономірною» на тлі ідеї Київського королівства, вперше висловленої Отто фон Бісмарком ще у 2 пол. XIX ст., що згодом виринала на початку XX ст. то в Перебурзькій візії, то в Берлінській (Дашкевич, 2007, с. 510). Розглядає автор і питання еволюції поглядів Вільгельма як людини, що в результаті свідомого вибору перейнялася українською ідеєю та, хоч і ненадовго, стала яскравою постаттю в УСС-му русі. Я. Дашкевич у змалюванні пригод юного Вільгельма на Гуцульщині тримається версії Н. Гірняка. Правда, додає деталей, зауважуючи, що раптове зникнення принца, який таємно поїхав знайомитися з «українцями-дикунами», зчинило такий переполох в імператорській родині, що його навіть оголошили у поліцейський розшук по всій Австро-Угорській монархії.

Участь Вільгельма в історії УСС Я. Дашкевич, опираючись на історіографічну літературу, подає з часу, коли після підписання Брестського миру, останній добився від імператора Карла I командування над січовиками на Сході України та розгорнув там доволі успішні бойові дії. Там, за зауваженням Я. Дашкевича, поведінка молодого Габсбурга не змінилася, адже він і далі заявляв, що почував себе українцем і здобував значну популярність серед військових і селян своєю толерантністю та демократичністю: «ходив у формі УСС і вимагав, щоби до нього зверталися лише «пане ротмістере», а не «Ваша імператорська величність», приймав скарги селян і їздив з ними до вищих інстанцій» (Дашкевич, 2007, с. 512). Терени, контрольовані січовиками Василя Вишиваного, були такими собі острівцями спокою, де шукали прихистку усі, хто тікав від переслідувань. Військові під його командуванням не чинили насильства, не визискували населення, намагалися мирно співіснувати з повстанськими селянськими загонами, і навіть займалися організацією освітньої діяльності. Я. Дашкевич уважає, що саме зростання популярності Вільгельма фон Габсбурга стало причиною того, що його цілком реально починають остерігатися німці, чиїм ставлеником був Павло Скоропадський. Вони тиснуть на австрійців та добиваються того, що у вересні 1918 р. Карл I погоджується відкликати УСС

під командуванням ерцгерцога з українського Півдня. На велику Україну він повернувся уже у складі УГА навесні 1919 р., співпрацював з С. Петлюрою, намагався законтрактувати з Н. Махно, брав участь у розробці планів реорганізації української армії, зрештою, разом з більшістю солдатів, захворів на тиф і був вивезений до Румунії.

Першою ґрунтовною монографією, присвяченою Вільгельмові фон Габсбургу, стало дослідження Т. Осташко та Ю. Терещенка «Український патріот з династії Габсбургів» (Терещенко & Осташко, 2008). Робота побачила світ у 1999 р., друге доповнене видання з'явилося у 2008 р., а у 2011 р. було перевидане. Окрім розлогого біографічного нарису, дослідження містить розділи з джерельними матеріалами (автобіографія, протоколи допитів, спогади, листи) та поетичними творами самого Василя Вишиваного, написаними українською мовою. Характеризуючи цей біографічний нарис, варто зауважити, що він більшою мірою політичний, оскільки тут українська історія подана на тлі історії життя Вільгельма фон Габсбурга, який постає в образі щирого романтика з власною, а не нав'язаною, вірою у здійснення мрії про незалежну Україну. У тексті ми бачимо повторювану зі слів самого Вільгельма та його ранніх біографів історію інтересу до українців та українського, що сформувало згодом стійке зацікавлення Україною як політичним проектом. Відтак більша частина тексту – це реконструйована на джерелах особового походження та матеріалах періодичної преси історія публічного життя героя, зануреного у військові та політико-дипломатичні процеси, що точилися довкола українського питання і України.

Спроба авторів, як зазначалося в одній з рецензій на цю працю, створити ідеалізований образ українця Василя Вишиваного викликає більше запитань, аніж відповідей. Зокрема у питанні такого очевидного для всіх українців вибору ерцгерцогом української ідентичності, у якому, насправді, ніхто не замислювався про глибинні мотиви, про те, що не лежало на поверхні, доки за цю тему не взявся «не місцевий» історик.

У 2008 р. (у перекладі українською – 2011 р.) з'явилося дослідження американського історика, професора Єльського університету Тімоті Снайдера під назвою «Червоний князь» з підтитлом – «Таємниці життя габсбурзького ерцгерцога». Робота

значно об'ємніша за все, що писалося до того, – загалом на 260 сторінках розгортається драма життя «короля», який все своє життя безуспішно намагався віднайти «своє королівство», написана у живій розповідній манері, з добре закрученим, не вигаданим, пригодницьким сюжетом. Т. Снайдер подав життєпис свого героя на тлі історії монархії Габсбургів та історії Центрально-Східної Європи, воєн ХХ ст., династичних планів і політичної колотнечі після Першої світової війни, реваншизму міжвоєнної доби та, навіть, сьогодення. Певна річ, у цьому найбільше уваги приділялося трагічній історії польської гілки династії, започаткованої батьком Вільгельма – Стефаном, який вирішив осісти у Польському Живці в Татрах. Тож це дослідження також вийшло далеко за межі історії життя однієї людини, адже головний герой цієї драми, як центральна фігура, з'являється допіру десь аж на шістдесятій сторінці.

На думку американського історика, зацікавленість Вільгельма українцями розпочалась із захоплення польською романтичною літературою, зокрема романами Г. Сенкевича: «Віллі був не першим і не останнім із читачів Сенкевича, який відчув бунтівну прихильність до українських героїв історії» (Снайдер, 2011, с. 62). У версії Т. Снайдера – Вільгельм фон Габсбург повернувся після своєї таємної подорожі до гуцулів іншою людиною – він не зустрів там дикунів і розбійників, про яких чув від своїх польських родичів, але знайшов «народ без королівства, знаний йому з історій Сенкевича» (Снайдер, 2011, с. 62). І саме тоді, на думку американського дослідника, у його свідомості зародився прагматичний план щодо свого майбутнього і власна візія Галичини, а, згодом – і України загалом. Подальші кроки, які він здійснив під час Першої світової війни, уже після закінчення військового навчання, були свідомо проукраїнськими: «У чині другого лейтенанта Вільгельм попросив і отримав командування над ротою у складі переважно українського полку. Він приєднався до своєї частини 12 червня 1915 року і розгорнув серед солдатів політичну діяльність. Він попросив їх звертатися до нього на українське ім'я «Василь», а вже самі солдати дали йому прізвисько «Вишиваний», яке він згодом використовував і для власної документальної ідентифікації у міжвоєнний період

та у листуванні з українцями. Водночас від польських колег-офіцерів і польської влади через відверту й демонстративну підтримку українців – одного з найбідніших народів імперії Вільгельм фон Габсбург отримав ще одне прізвисько – Червоний князь (Снайдер, 2011, с. 82). І саме це ім'я автор виніс у титул своєї книги, акцентуючи на справжніх мотивах героя.

Не уникає Т. Снайдер, на відміну від усіх попередніх авторів, історії життя Вільгельма фон Габсбурга у 30–40-ві рр. XX ст. – практично четверта частина тексту книги присвячена періоду, коли романтизм і авантюризм заводять його на «антигеройські» стежки. У життєрадісному Парижі ерцгерцог пускається у різноманітні любовні авантюри, а, ставши фігурантом фінансових махінацій, навіть змушений утікати до Відня, де переживає захоплення ідеологією нацизму. Такий підхід автора дає нам можливість побачити суперечливу і неоднозначну постать людини, яка в різні періоди свого життя відгукувалася на імена: Віллі / Вільгельм фон Габсбург / Василь Вишиваний.

Поява низки ґрунтовних біографій Вільгельма фон Габсбурга відкрила дорогу дослідженням іншого, філософсько-культурологічного характеру. Так, дослідниця Г. Білик зосередилася на питанні стратегії конструювання ідентичності для іншої особи, «розуміючи ідентичність як самість та «Я-концепція», зміст якої можливо виокремити через дослідження розуміння (об'єктом дослідження) значимого ідентифікатора... прагнучи продемонструвати, як конструція, що «ставиться в провину» об'єктові дослідження, викриває інтенціональний бік дослідження і його певне програмування (свідоме або несвідоме)» (Білик, 2013).

Для цього авторка використовує матеріали двох великих робіт щодо цієї персони: «Український патріот з династії Габсбургів» Т. Осташко і Ю. Терещенка та «Червоний князь» Т. Снайдера. Так, на думку Г. Білик, українські біографи вивчають матеріали в рамках історико-культурної дискурсивної методи, проводячи «шов» ідентичності Вільгельма фон Габсбурга між соціальним простором і психологією, та використовуючи оптику дослідження, що ґрунтується на національній складовій ідентичності. Така модель ідентичності є умовною, конструюється через героїзацію постаті та зумовлює «героїчне» сприйняття особистості в

інтелектуальному українському просторі. Натомість Т. Снайдер застосовує іншу стратегію – конструює «фантазійно»-дослідницький текст, у якому розуміння особистості подається через спосіб її тлумачення. Відтак в американського дослідника вибудовується розповідь про те, як дієва та соціально детермінована психологія індивіда провадить його соціальними сходами: «Снайдер використовує пояснювальну політико-економічну систему, у якій суто політичні монархічні інспірації детермінують національну основу ідентифікації Вільгельма Габсбурга» (Білик, 2013, с. 141). Другою складовою ідентичності Габсбурга Т. Снайдер вважає тілесність, яка водночас з темами сексуальності та брудної політики складає своєрідну оптику сприйняття особистості, що, врешті, забезпечує популярність тексту. І ще один момент, який підкреслює Т. Снайдер, це питання «дивності» самовизначення героя, який з двох базових ідентичностей – габсбурзької та української – обирає останню. На думку Г. Білик, Т. Снайдер відповідає на це питання, подвоюючи негативності (пояснення якоїсь «дивності» через додавання ще однієї дивності (соціальної маргінальності), що призводить до ілюзії розуміння, чи, якщо точніше, до конкретного розуміння в межах певного дискурсу (Білик, 2013, с. 143).

Висновки. Історія життя австрійського ерцгерцога Вільгельма фон Габсбурга-Лотрінгена в останні роки збагатилася цілою низкою ґрунтовних досліджень. Основним для цих досліджень стало питання вибору ним української національної ідентичності. Саме з цього розпочалося конструювання у історіографії української легенди Василя Вишиваного, в основу якої лягла його автобіографія. У цьому процесі спостерігалось виокремлення двох стратегій творення образу: героїзації та міфологізації полковника Василя Вишиваного, яку розвивають українські дослідники, та спроба американського історика Т. Снайдера деміфологізувати діяльність Вільгельма фон Габсбурга, задаючи питання про приховані її мотиви. Якісне та кількісне нагромадження історіографічного матеріалу уможливило перехід проблеми у філософсько-культурологічне поле, для з'ясування проблеми «приписування» ідентифікації дослідниками, над якими тяжіють дискурси, що домінують у їхній науковій культурі.

Джерела та література

- Білик, Г.** (2013). Стратегії конструювання ідентичності для Іншого. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Культурологія*, 11 (1), 135–145.
- Болдырь, С., & Чернов, Е.** (1996). Историографический образ: опыт расширения методологического арсенала науки истории исторического познания. *Українська історична наука на порозі XXI. Харківський історіографічний збірник*, 2, 91–102. Харків: Авеста.
- Гірняк, Н.** (1956). *Полк. Василь Вишиваний*. Вінніпег: Микитюк.
- Дашкевич, Я.** (2007). *Постаті: нариси про діячів історії, політики, культури* (2-ге вид., виправ. й допов.). Львів: Львівське відділення ІУАД ім. М.С. Грушевського НАНУ / Літературна агенція «Піраміда».
- Думін, О.** (1936). *Історія легіону українських січових стрільців. 1914–1918*. Львів: Червона калина.
- Леонтьева, О.** (2011). *Историческая память и образы прошлого в российской культуре XIX – начала XX в.* Самара.
- Леонтьева, О., & Репина, Л.** (2015). Образы прошлого, мемориальная парадигма и «историография памяти» в современной России. *История: электронный научно-образовательный журнал*, 6 (9 (42)). doi: 10.18254/S0001259-3-1. Взято 19.11.2019 с <https://history.jes-su/s207987840001259-3-1>.
- Мемуари Вільгельма Габсбурга Полковника УСС. Начато писання їх 28/ІХ–1919: автобіографія. (2002). *Військово-історичний альманах*, 4, 142–160. Взято з https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fshron2.chtyvo.org.ua%2FV%2Fviskovo-istorychnyi_almanakh%2FChyslo_01_04.pdf.
- Новосад, Р.** (1997). Австрійський архікнязь – український полковник. *Історичний календар* (с. 240–241). Київ.
- Нора, П., Озуф, М., Пюимеж, де Ж., & Винок, М.** (1999). Проблематика мест памяти. *Франция-память* (с. 17–50). Санкт-Петербург. Взято 20.10.2012 с <http://ec-dejavu.ru/m-2/Memory-Nora.html>.
- Посохов, С.** (2013). Историографические образы: вариант деконструкции (на материалах историографии российских университетов). *История: электронный научно-образовательный журнал*, 4 (2 (18)). Взято 28.06.2017 с <http://history.jes-su/s207987840000479-5-1>.
- Репина, Л.** (2004). Историческая память и современная историография. *Новая и новейшая история*, 5, 33–45.
- Репина, Л.** (2017). Память о событиях в контекстах национальной, перекрестной и глобальной истории (к постановке вопроса). *Запад – Восток*, 10, 13–19. doi: 10.30914/2227-6874-2017-10-13-19.

- Рикёр, П.** (2004). *Память, история, забвение*. Москва.
- Снайдер, Т.** (2011). *Червоний князь: тасмні життя габсбурзького ерцгерцога*. (П. Грицак, Пер.). Київ: Грані-Т.
- Стрельська, Л.** (2002). До життєпису Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного). *Військово-історичний альманах*, 4, 137–141. Взято з https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fshron2.chtyvo.org.ua%2FViiskovo-istorychnyi_almanakh%2FChyslo_01_04.pdf.
- Терешенко, Ю., & Осташко, Т.** (2008). *Український патріот з династії Габсбургів: наук.-докум. вид.* Київ: Темпора.
- Хальбвакс, М.** (2005). Коллективная и историческая пам'ять. (М. Габович, Пер.). *Память о войне 60 лет спустя: Россия, Германия, Европа*. Москва. Взято 20.10.2012 с <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>.

References

- Bilyk, H.** (2013). Stratehii konstruiuvannia identychnosti dlia Inshoho [Strategies for Identity Design for the Inventory]. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»]*. Serii: Kulturolohiia – Scientific Notes [Ostroh Academy National University]. Series: Cultural Studies, 11 (1), 135–145 [in Ukrainian].
- Boldyr, S., & Chernov, E.** (1996). Istoriograficheskii obraz: opyt rasshirenniia metodologicheskogo arsenala nauki istorii istoricheskogo poznaniia [Historiographic image: the experience of expanding the methodological arsenal of the science of the history of historical knowledge]. *Ukrainska istorychna nauka na porozh XXI st. Kharkivskiy istoriografichnyi zbirnyk – Ukrainian Historical Science of the 21st Century. Kharkov Historiographical Collection*, 2, 91–102. Kherson: Avesta [in Russian].
- Hirniak, N.** (1956). *Polkovnyk Vasyl Vyshyvanyi [Colonel Vasyl Vyshyvanyi]*. Vinnipeh: Mykytiuk [in Ukrainian].
- Dashkevych, Ya.** (2007). *Postati: narysy pro diiachiv istorii, polityky, kultury [Figures: Essays on history, politics, culture]* (2nd ed., rev.). Lviv: Lvivske viddilennia IUAD im. M.S. Hrushevskoho NANU / Literaturna ahentsiia «Piramida» [in Ukrainian].
- Dumin, O.** (1936). *Istoriia lehionu ukrainskykh sichovykh striltsiv. 1914–1918 [The history of the legion of Ukrainian Sich shooters. 1914–1918]*. Lviv: Chervona kalyna [in Ukrainian].
- Leonteva, O.** (2011). *Istorieskaia pamiat i obrazy proshlogo v rossiiskoi kulture XIX – nachala XX v. [Historical memory and images of the past in Russian culture of the XIX – early XX centuries]*. Samara [in Russian].

- Leonteva, O., & Repina, L.** (2015). Obrazy proshlogo, memorialnaia paradigma i «istoriografiia pamiati» v sovremennoi Rossii [Images of the Past, Memorial Paradigm and «Memory's Historiography» in Modern Russia]. *Istoriia: elektronnyi nauchno-obrazovatelnyi zhurnal – History: electronic scientific and educational journal*, 6 (9 (42)). doi: 10.18254/S0001259-3-1 [in Russian].
- Memuary Vilhelma Habsburha, polkovnyka USS. Nachato pysannia yikh 28/IX–1919: avtobiohrafiiia [Memoirs of Wilhelm Habsburg, Colonel of the USS. Their writing began on 28/IX–1919: autobiography]. (2002). *Viiskovo-istorychnyi almanakh – Almanac of Military History*, 4, 142–160. Retrieved from https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fshron2.chtyvo.org.ua%2FViiskovo-isto-rychnyi_almanakh%2FChyslo_01_04.pdf [in Ukrainian].
- Novosad, R.** (1997). Avstriiyskyi arkhikniaz – ukrainskyi polkovnyk [Austrian Archduke – Ukrainian colonel]. *Istorychnyi calendar – Historical calendar* (pp. 240–241). Kyiv [in Ukrainian].
- Nora, P., Ozuf, M., Piuimezh, de Zh., & Vinok, M.** (1999). Problematika mest pamiati [Problems of places of memory]. *Frantsiia-pamiat – France memory* (pp. 17–50). St. Petersburg. Retrieved October 20, 2012, from <http://ec-dejavu.ru/m-2/Memory-Nora.html> [in Russian].
- Posokhov, S.** (2013). Istoriograficheskie obrazy: variant dekonstruktsii (na materialakh istoriografii rossiiskikh universitetov) [Historiographic images: a variant of deconstruction (based on the historiography of Russian universities)]. *Istoriia: elektronnyi nauchno-obrazovatelnyi zhurnal – History: electronic scientific and educational journal*, 4 (2 (18)). Retrieved June 28, 2017, from <http://history.jes.su/s207987840000479-5-1> [in Russian].
- Repina, L.** (2004). Istoricheskaia pamiat i sovremennaia istoriografiia [Historical memory and modern historiography]. *Novaia i noveishaia istoriia – New and recent history*, 5, 33–45 [in Russian].
- Repina, L.** (2017) Pamiat o sobytiiakh v kontekstakh natsionalnoi, perekrestnoi i globalnoi istorii (k postanovke voprosa) [Memory of events in contexts of national, cross and global history (to the question)]. *Zapad – Vostok – West – East*, 10, 13–19. doi: 10.30914/2227-6874-2017-10-13-19 [in Russian].
- Riker, P.** (2004). *Pamiat, istoriia, zabvenie [Memory, history, oblivion]*. Moskva [in Russian].
- Snaider, T.** (2011). *Chervonyi kniaz: taiemni zhyttia habsburzkoho ertshertsaha [The Red Prince: The Secret Lives of a Habsburg Archduke]*. (P. Hrytsak, Trans.). Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].

- Strejska, L.** (2002). Do zhyttiepysu Vilhelma Habsburha (Vasylia Vyshyvano) [To the biography of Wilhelm Habsburg (Vasily Vyshyvany)]. *Viiskovo-istorychnyi almanakh – Almanac of Military History*, 4, 137–141. Retrieved from https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fshron2.chtyvo.org.ua%2FViiskovo-istorychnyi_almanakh%2FChyslo_01_04.pdf [in Ukrainian].
- Tereshchenko, Yu., & Ostashko, T.** (2008). *Ukrainskyi patriot z dynastii Habsburhiv [Ukrainian patriot from the Habsburg dynasty]*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
- Khalbvaks, M.** (2005). Kollektivnaia i istoricheskaia pamiat [Collective and historical memory]. *Pamiat o voine 60 let spustia: Rossiia, Germaniia, Evropa – The memory of the War 60 years later: Russia, Germany, Europe*. Moskva. Retrieved October 20, 2012, from <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html> [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 10.11.2019